

Elements pel debat

Proposo pensar dues qüestions relacionades:

I)

Per què hem de mantenir (i/o millorar) l'Estat del Benestar? . És una qüestió de justícia social?, de moral pública ?, de valors humanitaris?..,

Una possible resposta (que no n'exclou d'altres) és que l'Estat del Benestar és la gran aportació a la construcció d'una societat més igualitària. I en una societat més igualitària tothom viu millor. És més: una societat "descohesionada" crea problemes d'autodestrucció de la societat.¹

II)

Els experts identifiquen fins a tres grans models diferents d'Estat del Benestar, que responen a objectius i principis inspiradors diferents.

Voldria reflexionar sobre el fet que, per avançar cap a una societat més igualitària, el model concret d'estat del benestar del qual ens dotem, o cap a on ens orientem, no és en absolut indiferent.

.....

Alguns antecedents que serveixen de marc per a la reflexió

1.

El gran desenvolupament de l'Estat del Benestar es dona a Europa després de la II Guerra Mundial. Els trenta anys que van del 1945 al 75 veuen un augment de la despesa en polítiques socials des del 5 % del PIB fins el 25 % , en un entorn en que la política social i l'econòmica es reforcen mútuament.

Altres autors fan referència a un "pacte" entre la classes treballadora que accepta les regles del joc del mercat i l'Estat que, a canvi, regula aquestes regles i finança l'accés a serveis públics; serveis que com la sanitat o l'educació, si es deixessin en mans només del mercat (la llei de l'oferta i la demanda) exclouria a franges nombroses de la població.

És prou evident que a Espanya anem "endarrerits" respecte aquest calendari europeu, però hem fet bastant de camí.

2.

Amb el temps, tots els sistemes aplicats pels països han acabat responenent a una barreja d'objectius, amb diferents intensitats segons el model, que es poden resumir en:

¹ Aquesta afirmació es basa en l'evidència de nombrosos estudis, però sobretot en el llibre de R. Wilkinson i K. Pickett que estableixen una relació estadísticament significativa entre el nivell de desigualtat d'un país i el nivell d'intensitat d'un conjunt de problemes socials (com ara els nivells de salut física i mental, mares adolescents, violència i delictes, però també rendiment acadèmic, o vida comunitària i relacions socials, entre d'altres). Per als autors, els desavantatges de la desigualtat no es concentren només en els nivells més baixos de renda, sinó que molt sovint afecten a tota l'escala social.

- a) redistribució d'ingressos del treball al llarg de la vida (política de pensions)
- b) redistribució de renda rics /pobres (present més o menys a totes les polítiques)
- c) "assegurança" contra riscos o contingències de la vida (política de sanitat, subsidi d'atur, serveis socials (la més important: la política de dependència)

Es concreten en: transferències monetàries i/o prestació directe del servei.

Es financen mitjançant: impostos generals i/o cotitzacions específiques.

A més a més, a Espanya, i també a altres països, la responsabilitat normativa i de gestió es distribueix entre les diferents administracions.

L'Estat del Benestar és doncs un paquet "complex" que augmenta la seva complexitat amb els canvis socials, i que cal analitzar de manera integrada, (és a dir molt diàleg i més reflexió).

3.

També com a resultat de la història, podem distingir entre tres grans grups de models, tot i que evidentment no existeixen en estat pur:

- a) El de l'Europa continental (Alemanya, França.....). Té l'origen clar en societats industrials, i busca "mantenir els ingressos" en situacions difícils: (pensions, atur, ajuts pel "treballador") i té com a instrument principal de finançament les "cotitzacions" específiques. Dirigit majoritàriament als dos primers objectius. Espanya pertany a aquest model.
- b) El model lliberal anglosaxó (Anglaterra) , on l'objectiu principal era el donar cobertura social als més pobres, o en tot cas segons les necessitats concretes i comprovades.
- c) El model dels països nòrdics: l'objectiu inspirador és la igualtat entre ciutadans i es basen en polítiques universals (per a tots) finançades per impostos generals.

En qualsevol cas, tots els models tenen com efecte millorar la igualtat econòmica respecte del nivell de desigualtat que resultaria si no hi hagués l'estat del benestar, però el model nòrdic ho fa amb molta més intensitat, i segurament amb més eficàcia i flexibilitat d'adaptació.

L'Estat del benestar i la igualtat econòmica d'una societat

4.

L'OCDE ha fet, des de fa anys una feina molt important en la recollida de dades i l'anàlisi de la desigualtat econòmica dels països membres de l'organització. El que segueix en basa en aquests treballs².

Tres resultats rellevants per a la discussió:

- a) Les diferències en els ingressos salarials (individuals) són la principal i més important font de desigualtat econòmica a tots els països, perquè els ingressos salarials suposen el 75 % (com a mitjana) dels ingressos de les llars dels països de la OCDE.

² El 2008 va presentar un primer treball que cobria aproximadament 20 anys, des de mitjans dels 80 fins a mitjans de la dècada del 2000. El 2011 en presenta la continuació (fins el 2008) i l'ampliació, aprofundint notablement en la seva anàlisi, els resultats de la qual incorpora a les seves recomanacions (2012) sobre polítiques generadores de creixement.

Per tant la política laboral (fixació de salaris, treball a temps parcial....), i la de gènere (taxa d'activitat de les dones)³, i la d'immigració poden ser decisives, però l'evidència és conclouent respecte el fet que la política més important, de llarg, és la política educativa: "l'augment en el nivell educatiu apareix com el factor més important que contribueix a reduir la dispersió de salaris entre treballadors".

b) El segon factor més important que influeix el nivell de desigualtat de la renda de les llars, és la combinació de impostos pagats i transferències monetàries rebudes –principalment les pensions i els ajuts socials, inclòs el subsidi d'atur-. Es constata però que els seus efectes compensatoris (reductors de la desigualtat) han disminuït, passant d'un impacte en la reducció de la desigualtat del 50 % fins a mitjans dels anys 90 a un impacte del 25 % com a mitjana, en els darrers 15 anys. El seu impacte en la taxa de reducció de la pobresa és també considerable (un 55 %)

c) En darrer lloc, les transferències en espècie, o directes, és a dir de la provisió dels bens públics com l'educació, la sanitat, i altres serveis socials directes a les famílies (dependència), redueixen el grau de desigualtat en un 20%.

Hem parlat de mitjanes a la OCDE, però el més interessant són les diferències en la desigualtat econòmica dels països, la seva evolució en els darrers 25 anys, i les lliçons que en podem obtenir. Els països més igualitaris són els països nòrdics i els més desiguals són els d'inspiració lliberal..

Algunes conseqüències respecte l'orientació del model de benestar

Per aconseguir societats més cohesionades (més igualtat econòmica) hi ha –simplificant molt – dues vies:

- a) deixar que el "mercat" creï la desigualtat que sigui, i posteriorment "compensar-ho (d'acord amb la idea de primer crear riquesa i després redistribuir-la),
- b) fer que tota la societat, com a resultat de les polítiques i les regulacions adequades sigui, d'inici, més igualitària.

Exemples de "orientacions" o prioritats pels que defensem la segona via:

A mig termini és molt més important aconseguir que la dispersió salarial que resulta del mercat sigui la mínima possible (en el ben entès que sempre n'hi haurà i n'hi ha d'haver). Això suposa, per exemple:

- Reforçar la política educativa. En especial reforçar la política a l'educació infantil, que és on es posen els fonaments.
- Reforçar la política de incorporació de la dona al mercat de treball (de nou política familiar – sobretot infantil – i de conciliació.
- En tots els serveis públics posar l'accent en preservar l'equitat (és diferent de la redistribució) i la qualitat, per evitar la tendència a crear una "doble línia" privat/públic.
- Tot i la pressió actual de la crisi, cal anar en compte en proposar només "protegir als més dèbils" (lluita contra la pobresa – cap partit pot estar-hi en contra) i oblidar la cohesió social (lluitar per més igualtat general); desincentiva clarament a les classes mitjanes i altes a pagar impostos i a mig termini es creen dos nivells de serveis públics per pèrdua de qualitat.

³ Espanya és un dels pocs països de la OCDE en que la diferència de salaris entre el 10 % més ben remunerat i el 10% més baix ha disminuït - un 20 % - entre 1994 i 2008; ha estat el resultat, entre d'altres, d'un augment en la taxa d'ocupació (durant els 15 anys anteriors a la crisi), i un augment notable de la taxa d'ocupació femenina (que partia de nivells relativament baixos). Els dos darrers anys però la desigualtat de rendes salarials ha augmentat, i alhora l'elevada taxa d'atur ha incidit molt fortament en el nivell de desigualtat econòmica a les llars, i a la taxa de risc de pobresa. Vegeu l'annex estadístic.

- Posar l'accent en els serveis universals i el finançament via impostos: un "mix" impositiu de bases àmplies i en conjunt (lleugerament) progressiu. La redistribució és millor i més efectiva fer-la per la via de la despesa (transferències monetàries i/o prestació del servei).

Hi ha moltes altres "orientacions". Us convido a pensar-hi. Gràcies

Referències

- OCDE (2008) "*Growing unequal?*". La web de la OCDE conté un resum dels treballs i accés a molts gràfics i referències, a més de les dades i els treballs preparatoris.
 - OCDE (2011) "*Divided we stand. Why inequality keeps rising*"
 - OCDE (2012) "*Going for growth*". En especial el capítol 5: "*Reducing income inequality while boosting economic growth: can it be done?*"
 - Richard Wilkinson i Kate Pickett *Desigualdad. Un análisis de la (in)felicidad colectiva* Editorial Turner, Madrid, 2009.
-